

Oponentský posudek habilitační práce

Uchazečka: Mgr. Jana Vyskotová, Ph.D.

Název habilitační práce:

Jemná a komunikační motorika: význam, vývoj, řízení a vybrané způsoby hodnocení z pohledu rehabilitace

Pracoviště uchazečky:

Ústav klinické rehabilitace, Fakulta zdravotnických věd, Univerzita Palackého v Olomouci

Oponent:

doc. MUDr. Dalibor Pastucha, Ph.D., MBA – Klinika rehabilitace a tělovýchovného lékařství, Lékařská fakulta, Ostravská univerzita.

1. Krátké shrnutí

Publikace *Jemná a komunikační motorika* představuje rozsáhlou a mezioborově cennou odbornou monografii, která se systematicky věnuje významu, vývoji, řízení a hodnocení jemné i komunikační motoriky. Autorka navazuje na svou dřívější publikaci *Jemná motorika. Vývoj, motorická kontrola, hodnocení a testování* (Grada, 2013) a dále rozšiřuje pole zájmu o aspekty komunikační motoriky, což reflektuje aktuální potřeby klinické praxe, zejména v rehabilitační medicíně, ergoterapii a speciální pedagogice.

Text je koncipován jako odborný, ale současně didakticky velmi přístupný, s důrazem na praktickou aplikovatelnost vědeckých poznatků. Vyznačuje se mezioborovým přesahem, kvalitním jazykovým zpracováním a bohatým obrazovým a tabulkovým aparátem. Téma práce je aktuální.

2. Formální parametry: počet stran, tabulek a obrázků

Publikace obsahuje celkem 289 stran. Z toho hlavní text zabírá strany 11–246, přílohy a seznamy pak strany 247–289.

- Počet obrázků: 78, souhlasí dle seznamu na str. 251–253.

- Počet tabulek: 29, souhlasí dle seznamu na str. 254–255.

Text je členěn do sedmi hlavních kapitol, následovaných závěrem, seznamy zkratk, obrazovým a tabulkovým přehledem, rejstříkem, bohatým referenčním seznamem a souhrnem v češtině i angličtině.

3. Stručný obsah jednotlivých kapitol

Kapitola 1: Význam jemné a komunikační motoriky – Tato úvodní kapitola je rozsáhlá a koncepčně velmi důležitá. Autorka zde podrobně popisuje fylogenetický a ontogenetický vývoj jemné a komunikační motoriky, včetně vzájemného prolínání manipulačních, oromotorických a neverbálních funkcí. Zajímavá je například pasáž o tom, jak se „symbolická gesta [...] stávají předchůdci řeči" (s. 27).

Kapitola 2: Manipulační funkce – Autorka v této kapitole systematicky definuje jednotlivé druhy úchopů a manipulačních pohybů, rozlišuje prstové, dlaňové, dynamické a statické úchopy. Upozorňuje např. na to, že „manipulace zahrnuje i oropulaci a pedipulaci", tedy použití úst nebo nohou k manipulaci.

Kapitola 3: Propojení jemné a komunikační motoriky – Kapitola ukazuje, že jemná motorika a komunikační motorika (zejm. mimika, gestikulace, grafomotorika) tvoří funkční celek. Autorka uvádí: „Komunikační motorika se proto účelově z jemné motoriky vyčlenila a osamostatnila, jemná motorika však stále tvoří její bázi".

Kapitola 4: Řízení jemné a komunikační motoriky – Věnuje se neurofyzilogii motorické kontroly. Zejména oceňuji přehledné propojení ústřední a periferní regulace pohybu a popis účasti somatosenzorického systému na jemné motorice.

Kapitola 5: Vyšetření manipulačních funkcí – Jedna z nejrozsáhlejších a nejpřínosnějších kapitol. Obsahuje desítky testovacích metod včetně českých i zahraničních standardů, např. testy „Nine-Hole Peg Test", „Purdue Pegboard Test", „Wolf Motor Function Test" aj. Cenné jsou i popisy baterií typu TEMPA či ABILHAND.

Kapitola 6: Hodnocení somatosenzorické složky – Tato kapitola pokrývá testování cití všech modalit a je velmi užitečná např. pro ergoterapeuty. Oceňuji zařazení testů jako Semmes-Weinstein Monofilament Test nebo Rivermead Assessment of Somatosensory Performance.

Kapitola 7: Testování komunikační motoriky – Zahrnuje nejen testy grafomotoriky (např. digitální analýzu rukopisu), ale i neverbální komunikace (např. pantomima, mimika), oromotoriky a hlasu. Např. Nordický orofaciální test nebo House-Brackmannova škála jsou v praxi cenné nástroje pro hodnocení funkce.

4. Význam pro klinickou praxi

Publikace *Jemná a komunikační motorika* má pro klinickou praxi zásadní význam. Především poskytuje rehabilitačním odborníkům a terapeutům velmi důkladný teoreticko-praktický rámec pro diagnostiku i intervence zaměřené na poruchy jemné a komunikační motoriky.

V oblasti **rehabilitační a dětské neurologie** je klíčové detailní popisování fylogenetických a ontogenetických aspektů motoriky. Autorka upozorňuje, že „vývoj jemné koordinace mezi prsty a mezi rukama probíhá během celé první dekády života“ a že zpoždění v těchto milnících může být signálem neurovývojové poruchy (s. 19–21). Díky tomu mohou ergoterapeuti a fyzioterapeuti efektivněji včas zachytit patologické vzorce vývoje a intervenovat cíleně.

V oblasti **klinické ergoterapie a fyzioterapie** je přínosná zejména rozsáhlá 5. kapitola, kde je zpracováno více než 30 specifických testovacích metod včetně standardizovaných mezinárodních baterií, např. Purdue Pegboard Test, Wolf Motor Function Test či Chedoke Arm and Hand Activity Inventory. Praktici zde najdou metodiku administrace, interpretaci i možnosti terapeutického využití těchto nástrojů. Taková podrobná sbírka testů v českém jazyce je v domácí literatuře výjimečná.

Také **logopedi a specialisté na oromotoriku** v publikaci naleznou praktické nástroje – např. Nordický orofaciální test, House-Brackmannovu škálu či 3F test pro hodnocení dysartrického profilu. Autorka poukazuje na úzké provázání orální motoriky a řečových funkcí a na důležitost jejich koordinovaného hodnocení: „Řeč vznikla během hominizačního procesu a je výsledkem milionů let trvajícího vývoje“ (s. 32).

Publikace zároveň reflektuje interdisciplinaritu klinické praxe – propojuje poznatky z neurověd, kineziologie, rehabilitace, vývojové psychologie i lingvistiky. Z tohoto důvodu je její využitelnost vysoká i pro speciální pedagogy, pracovní terapeutů, lékaře a další odborníky.

5. Habilitační práce přinesla následující, v mnoha směrech zajímavé a původní

Poznatky, především:

a. Komplexní pohled na propojení jemné a komunikační motoriky

Autorka výstižně ukazuje, že jemná motorika není izolovanou funkcí, ale úzce souvisí s neverbální i verbální komunikací. „Komunikační motorika se proto účelově z jemné motoriky vyčlenila a osamostatnila, jemná motorika však stále tvoří její bázi“ (s. 14). Tato skutečnost je zásadní zejména při terapii dětí s vývojovými poruchami, kde často dochází k narušení obou složek paralelně.

b. Přehled testovacích metod včetně praktického návodu k použití

Publikace nabízí praktický přehled validačně ověřených testů. Např. Nine-Hole Peg Test (s. 136), Jebsen Hand Function Test (s. 167), ABILHAND hodnocení (s. 176) nebo Vigorimeter

(s. 128). U všech testů autorka uvádí cílovou skupinu, časovou náročnost, způsob provedení, případně skórování. To významně usnadňuje jejich klinické nasazení a výběr podle individuálních potřeb pacienta.

c. Precizní a podrobný vývojový popis motoriky v dětství

Jedním z nejcennějších přínosů je hluboký rozbor vývojových aspektů – zejména ontogeneze jemné motoriky od prenatálního období až po školní věk. Např. vývoj pinzetového úchopu, lateralizace, či koordinace ruka–oko jsou popsány s oporou o neurologické a psychomotorické teorie, včetně citací klasických autorů (Vojta, Forssberg, Petrová aj.). Tento popis má nejen diagnostický, ale i edukativní význam – pro pedagogy, rodiče i studenty.

Závěr

Kniha Jany Vyskotové *Jemná a komunikační motorika* představuje mimořádně kvalitní a prakticky využitelný odborný text. Vyznačuje se propracovaností, mezioborovým dosahem a přehlednou strukturou. Obsahuje aktuální poznatky, jejichž aplikace v klinické praxi je nepochybná. Autorka přináší nejen teoretické ukotvení problematiky, ale především cenné nástroje pro praxi. Vzhledem ke kvalitě předložené habilitační práce v níž autorka prokázala hlubokou znalost problematiky a schopnost logického uspořádání zdrojových i vlastních poznatků a schopnost systematické koncepční práce, lze konstatovat, že předložená práce v plné míře splňuje požadavky, standardně kladené na habilitační práce v oboru a doporučuji ji k obhajobě.

Otázky:

Jaké konkrétní úpravy nebo modifikace byste doporučila pro aplikaci popsaných testů jemné motoriky u dětí s neurovývojovým postižením?

Jak vnímáte výzvy při zavádění hodnocení komunikační motoriky do běžné klinické praxe, například v rámci zdravotnické dokumentace?